

Nota Essen Over d'Aa 139

Uitgesteld archeologisch vooronderzoek.

Programma van maatregelen

FODIO

FOLIO 73

Jan De Beenhouwer
Niels Geelen
Marleen Arckens

COLOFON

Titel

Nota uitgesteld vooronderzoek Essen Over d'Aa 139. Programma van maatregelen

Auteurs

Jan De Beenhouwer, Niels Geelen & Marleen Arckens

Plaats en datum

Wijnegem 17 november 2020

Fodio Rapport Folio 73

Wettelijk Depot D/2020/13.179/40

Projectcode

2020J23

Uitvoerder

Fodio

Turnhoutsebaan 277

B-2110 Wijnegem

fodio@fodio.be

erkend archeoloog: Fodio OE/ERK/archeoloog/2015/0067

Kaft

Luchtfoto winter 2019 © Geopunt

© Fodio.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag zonder bronvermelding vermenigvuldigd of aangepast worden, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt worden in enige vorm of op enige wijze hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopie of enige andere wijze.

Inhoud

Deel 2: programma van maatregelen	60
1 Gemotiveerd advies	60

Deel 2: programma van maatregelen

I Gemotiveerd advies

Naar aanleiding van de geplande verkaveling van het onderzoeksgebied werd in 2019 een bureauonderzoek uitgevoerd om een inschatting te maken van de mogelijke aanwezigheid van archeologisch erfgoed en de impact hierop van de geplande ontwikkeling.

Het onderzoeksgebied ligt in de gemeente Essen, ca. 1500 m ten oosten van het centrum van Essen en ca. 780 m ten westen van Horendonk, een kerkdorp binnen dezelfde gemeente. Het ligt op het noordelijke deel van de Cuesta van de Kleien van de Kempen, op een zandrug ca. 900 m ten westen van de Kleine Aa, de enige natuurlijke waterloop in de omgeving van het onderzoeksgebied. Vooral op basis van de topografische en hydrografische kenmerken, werd de kans om een steentijd-artefactensite aan te treffen als laag ingeschat. Dat gold echter niet voor sporensites van het neolithicum tot de nieuwe tijd. Omdat bij het bureauonderzoek geen uitsluitsel kon worden gegeven omtrent de aanwezigheid van een sporensite, werd bijkomend onderzoek aanbevolen in de vorm van een proefsleuvenonderzoek.

Zoals opgenomen in het programma van maatregelen in de archeologienota toegevoegd aan de aanvraag tot omgevingsvergunning voor een verkaveling, werd op 19 oktober 2020 een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd op de percelen Essen Afd. 1, Sectie A, percelen 588K, 588H met een oppervlakte van 4800 m². Het uitgevoerde vooronderzoek biedt voldoende zekerheid om een uitspraak te kunnen over de aan- of afwezigheid van archeologisch erfgoed.

In de zuidoosthoek van het terrein werd een erf aangetroffen uit de nieuwe tijd. De vindplaats omvat een kleine, ondiepe kelder, een perceelsgracht en enkele kuilen en paalkuilen. De opvulling van de kelder bestond voor een deel uit bouwpuin van een constructie in vakwerk die op deze plaats heeft gestaan. Dat het gaat om een gebouw in vakwerk is duidelijk op te maken uit de hoeveelheid leem in de bovenste opvullingslaag van de kelder. De keramiek dateert de afbraak van het gebouw na het einde van de 17de eeuw. Dit sluit aan bij de weergave op de Ferrariskaart die geen enkel gebouw toont op het perceel in het laatste kwart van de 18de eeuw.

Alle sporen die in de buurt werden aangetroffen behoren tot hetzelfde erf dat op basis van de vondsten vooral in de tweede helft van de 17de eeuw actief is geweest. Afgezien van het huis, waarvan het bestaan indirect werd aangetoond, zijn er geen overdekte structuren aangetroffen. Een watervoerende gracht bakende het erf af aan de oostzijde. Vermoedelijk strekte het kleine erf zich niet uit buiten het onderzoeksgebied. Het ontbreken van middeleeuwse vondsten in de akkerlaag en het feit dat in de 18de eeuw een naburig perceel nog als heide werd gebruikt, doet vermoeden dat de kleinschalige boerderij in de eerste helft van de 17de eeuw gesticht werd om de heide te ontginnen. Uit de aangetroffen sporen en de evolutie van het akkerdek kan afgeleid worden dat de boer niet beschikte over een potstal. Alles wijst erop dat de geleidelijke verhoging van het akkerdek en het daarmee samenhangend gebruik van plaggenmest, een proces is dat pas na de afbraak van de boerderij aanving.

Bij een dergelijk erf kan een waterput worden verwacht die niet werd aangesneden bij de proefsleuven. Dergelijke putten, meestal met plaggen opgebouwd, kunnen informatie verschaffen over de datering van het erf, de activiteiten die er plaatsvonden en de samenstelling van het gelijktijdige landschap. Een datering kon reeds gerealiseerd worden door de studie van het aardewerk dat bij het proefsleuvenonderzoek werd ingezameld. De activiteiten op het erf situeerden zich voornamelijk in de tweede helft van de 17de eeuw. De kans dat dit resultaat door een natuurwetenschappelijke datering wordt verfijnd is klein. Ook de landschapsevolutie van heidegebied naar akker werd reeds afgeleid uit de studie van de profielen. Er worden geen bijkomende sporen meer verwacht die een licht zouden kunnen werpen op de constructie van de boerderij. De kans dat vervolgonderzoek nog tot een relevante kennisvermeerdering zal leiden is daarom klein.

Er werden tijdens het proefsleuvenonderzoek geen sporen of vondsten aangetroffen die ouder zijn dan de 17de-eeuwse boerderij. Mogelijk zijn er die nooit geweest, of werden zij vernield bij de ontginning van de heide, waarbij de oorspronkelijke podzolbodem vrijwel volledig werd weggegraven. Het ontbreken van oudere vondsten in het akkerdek doet eerder vermoeden dat de plaats voordien niet bewoond is geweest.

Vermits het kennispotentieel voor de nieuwe tijd bij het proefsleuvenonderzoek reeds werd gerealiseerd en omdat oudere sporen ontbreken, wordt geen vervolgonderzoek aanbevolen. Bijgevolg dient er geen programma van maatregelen te worden opgemaakt.